

Erfgoed in beweging

webinar 29 oktober 2020

het verslag

Webinar Erfgoed in Beweging: ontwikkelingen sinds 2015 & opgaven voor de komende 20 jaar

In Groningen hebben we veel erfgoed waar we trots op zijn! Onze provincie telt tientallen karakteristieke dorpen en duizenden beschermde monumenten en karakteristiek historische gebouwen. Daar willen we zuinig op zijn, maar voor eigenaren in het bevinggebied is dit een zeer ingewikkelde opgave. Dat bleek al tijdens het symposium Erfgoed in Beweging op 29 oktober 2015 waar meer dan 100 eigenaren en deskundigen met elkaar in gesprek gingen over wat er aan de hand is, welke opgaven en liggen en wat er zou moeten gebeuren. We zijn nu vijf jaar verder, waar staan we? En wat is er nodig om eigenaren te ondersteunen bij het behoud van ons erfgoed in de komende 20 jaar? Tijdens het webinar lieten vijf (ervarings)deskundigen, Goos Goslinga Slotegraaf (eigenaar d'Olle smederij Zandeweer, secretaris VGMN), Marjon Edzes (directeur Freylemaborg), Enno Zuidema (stedenbouwkundige MVRDV, dorpsbouwmeester Overschild), Fons Verheijen (oud-hoogleraar TU Delft, programma-architect Krewerd) en Ihsan Bal (lector Aardbevingbestendig bouwen Hanzehogeschool) onder begeleiding van journalist Cunera van Selm hun licht schijnen op de centrale vragen. Een deel van de ingekomen reacties van ca. 220 kijkers zijn tijdens het webinar besproken of naderhand in dit verslag verwerkt. Het webinar kunt u terugkijken via [deze link](#).

Dit webinar Erfgoed in Beweging op 29 oktober 2020, een initiatief van de Provinciale Groninger Oudheidkundige Commissie (PGOC) en het kenniscentrum NoorderRuimte van de Hanzehogeschool Groningen, is een tussenstap in coronatijd naar een nieuw symposium in het voorjaar van 2021.

Ontwikkelingen sinds 2015

Gaswinning en bevingen

- De gaswinning is versneld teruggebracht en zal verder versneld afgebouwd worden.
- Het voorspelde aantal bevingen en de intensiteit ervan is lager, vermoedelijk door de verlaagde gaswinning.
- De Groninger bevingssituatie is niet eerder onderzocht in de wereld, dus nieuw. Omdat bevingen klein zijn manifesteren de effecten zich soms op lange termijn, bijvoorbeeld pas bij de volgende generatie bewoners/ beheerders.
- Door verschillen in de opbouw van de ondergrond en verschillen in (historische) gebouwen zijn geen uitspraken te doen over standaardoplossingen.
- Het is nog onduidelijk hoe bevingen, grondwaterstand(verandering) en bodemdaling door inklinkend veen elkaar beïnvloeden.
- Bouwnormen die zware maatregelen eisen, ook voor monumenten, zijn naar beneden bijgesteld waardoor veiligheid met vaak lichtere maatregelen gegarandeerd kan worden.

Erfgoed en bevingen

- Vijf jaar geleden was er weinig aandacht voor erfgoed, tegenwoordig is er voor beschermde monumenten een eigen maatwerkprocedure.
- Veel gebouwen zijn beschermd als karakteristiek pand, sloop zonder vergunning kan niet.
- Historische gebouwen reageren heel verschillend op een beving, vaak is het beter dat een pand kan meebewegen en leidt een strak korset tot meer weerstand en schade.

- Instanties monitoren historische gebouwen maar beperkt, dit is doorgaans iets wat de eigenaar zelf moet initiëren en laten onderzoeken.
- Bodem- en funderingsonderzoek (betreft hoge kosten) valt niet onder opname werkzaamheden van de instanties, dit moet een eigenaar zelf doen. Waarom?
- Veel eigenaren lopen vast, de mondige burger en/ of die met contacten komt wel een stap verder. Er zijn zorgen om de grote groep die we niet horen.
- Er zijn subsidies gekomen voor schadeherstel, versterking en regulier onderhoud van monumenten in het bevingingsgebied.

Aanpak in dorpen

- Diverse dorpen zijn een collectief versterkingsproject gestart (Overschild, Krewerd, Woltersum), om grip te houden op het dorpskarakter en voor versnelling in de versterking. NB. dit moet met en door bewoners gebeuren, uit de praktijk blijkt dat de versterking anders wordt vertraagd.
- Inwoners van dorpen maken zich zorgen over hun huis en dorp. Daarom starten ze dorpsinitiatieven voor integrale versterking. Onder begeleiding van deskundigen bespreken ze wat ze belangrijk vinden (woonwensen, DNA dorp, verduurzaming, veiligheid) en worden ze vanuit een collectief plan van aanpak begeleid bij de versterking van hun eigen gebouw. Sommige dorpsprojecten duren 4-5 jaar voor de uitvoering (renovatie/herbouw) start.
- Mensen zijn verschillend, dorpsculturen dus ook. Per dorp wordt verschillend gedacht over de toekomst (van het erfgoed) en de manier waarop zij de regie en ondersteuning willen hebben.
- Dorpsbewoners waarderen soms zaken die helemaal niet zo oud zijn, de waardering voor de omgeving verandert. Ook zijn mensen niet bang voor aanstaande veranderingen door bijv. de versterking of verduurzaming. De zorg zit in: blijft ons dorp het gevoel van 'thuis komen' houden?
- Dorpsbewoners geven aan wat ze belangrijk vinden, technici en ontwerpers worden daardoor uitgedaagd dit te vertalen naar productinnovaties en creatieve oplossingen. Bijv. de nieuwe Krewerder steen.

Instituten en versterking

- Het Erfgoedloket is opgericht om eigenaren te begeleiden bij bevingingsproblematiek, onderhoud, herbestemming en verduurzaming.
- Bij bedrijven heeft over het algemeen een cultuuromslag plaatsgevonden, van concurreren naar samenwerken in de versterking.
- Instituten zijn gekomen en gegaan, onder de vlag van de overheid lijkt hun toekomst zekerder. Vaak is er grote wisseling van de wacht in personeel, als eigenaar heb je soms met 5-10 mensen te maken tijdens een versterkingsproces en elke keer moet je je verhaal doen.

Opgaven voor de aankomende 20 jaar

Bevingen en monitoring

- Alle rekenkundige modellen gaan uit van gaswinning, er zijn geen modellen voor een periode na gaswinning. Wat de bodem gaat doen blijft onzeker.
- Kleine bevingen en effecten op lange termijn: schades uit zich soms langzaam waardoor op korte termijn de ernst niet blijkt. Daarom zijn zorgvuldig documenteren van schades en lange termijn monitoring van groot belang om de ernst van schades te duiden. En daarmee de geschikte ingreep.
- Wie is verantwoordelijk voor grootschalige monitoring en de verwerking van meetgegevens?

Aanpak en exploitatie gebouwen

- De exploitatie van gebouwen met een publieke functie (zoals musea) is ingewikkeld en soms problematisch. Als die niet op orde is (bijv. €50.000 tekort op jaarbasis) dan kan geen aanspraak worden gedaan op bouwsubsidies (een veelvoud van exploitatietekort). Een extra druk op organisaties die het beheer doen van borgen, boerderijen, musea, etc.
- De VGME start een pilot voor deze integrale aanpak, eerst voor 15 rijksmonumenten. In de volgende fase ook voor andere soort beschermde gebouwen.
- Er is voor het symposium in 2015 een afwegingskader opgesteld om de impact van versterkingsmaatregelen op monumentwaarden en leefbaarheid af te wegen. Maar deze heeft geen status gekregen in de procedures.
- Onderhoudssubsidies zijn ontoereikend, als je geen professionele organisatie voor monumentenbehoud (POM) bent kun je worden uitgeloot voor subsidie. Uitloten betekent zes jaar geen onderhoudssubsidie.

Aanpak in dorpen

- Als dorpsbewoners een collectieve integrale aanpak met individuele begeleiding willen moeten ze hiervoor naar de instanties (zoals de gemeente) stappen, bijv. via de dorpsvereniging.
- Bewoners kennen hun gebouw en dorp vaak beter dan (sommige) experts denken. Benut die kennis vanwege de inhoud en het erkennen van de kennis bij bewoners.
- Het goed neerzetten van integrale versterking en dorpsaanpakken heeft grote gevolgen voor de ondersteuning door experts. Zijn instanties en adviseurs hierop ingericht?
- Eigenaren van historische gebouwen en dorpsbewoners hebben behoefte aan ondersteuning van onafhankelijke experts. Bijv. bij het samenvoegen van verschillende adviezen tot één ontwerp, het beoordelen van technische rapporten en het beoordelen van offertes.

Regelingen en versterking

- Diverse regelingen zijn alleen voor particuliere woningeigenaren (soms alleen rijksmonumenten), jammer voor ander type eigenaren (zoals bedrijven) en eigenaren van ander soort erfgoed (karakteristieke panden of stads- en dorpsgezichten).
- Mensen zitten lang in de versterkingsopgave, dat frustrleert. Als mensen zich niet gehoord voelen leidt dat tot spanning en wantrouwen. Een doodoener voor het samen en creatief aan de slag te gaan. Verwacht wordt dat pas als er gebouwd wordt en het (ver)nieuw(d)e zichtbaar wordt, mensen weer kunnen ontspannen.
- Procedures voor schadeherstel en versterking zijn op zichzelf staand, eigenaren hebben grote behoefte aan een integrale aanpak.
 - Met ruimte voor thema's zoals onderhoud, herbestemming en verduurzaming
 - Waarin procedures van overheden en financiering worden gestroomlijnd
 - Waarbij een onafhankelijk expert de eigenaar inhoudelijk kan ondersteunen
 - Waarbij beslissingen door de eigenaar zelf worden genomen

Openstaande kijkersvragen

- Denken nieuwkomers en mensen die van oudsher in dorpen wonen verschillend over het DNA en vernieuwing?
- Over welke versterkingstechnieken beschikken we? En welke uit het buitenland kunnen we toepassen?
- Zijn we anders gaan denken over bevingmaatregelen? Zoals 'base isolation'?
- Kunnen we een Groninger National Trust (POM) organisatie oprichten zodat er voldoende middelen komen voor Groninger erfgoed?
- Welke functies voor monumenten zijn mogelijk die geen geld kosten op de exploitatie?
- Wat is het effect van bevingen/ versterking op leegloop van dorpen? En daarmee het verlies van kennis over het erfgoed en opvattingen over het DNA?

Symposium 2021

Heeft u nog goede ideeën voor het symposium? Laat ons dit dan weten, onze contactinformatie vindt u op de pagina [Erfgoed in Beweging](#).

Kenniscentrum NoorderRuimte
Lectoraat Aardbevingsbestendig &
Kansrijk Groningen

